

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Domingo Elizondo Lekuona

*Oiartzun
Gipuzkoa (1926)*

Aurkibidea

Biografia

Gaztetatik Ardotzen bizi bada ere, Masalengoa da Domingo. Oiartzunen hiru familia aritzen ziren mandazain: Masalengoak, Zuloagakoak eta Isatsenekoak. Hirurak ere auzoak, ergoiendarrak. Aitona hasi zen ofizio horrekin eta bere aitari utzi zizkion mandoak. Domingo beti egoten zen mandoei begira, eskolara joan baino nahiago zuen haiekin mendira joan, eta halaxe hasi zen mandazain lanetan, oraindik mutil kozkorra zela. Mandoekin mota askotako garraioak egiten zituzten, baina batez ere egur-ikatzarekin aritzen ziren; beraiek jaitsi menditik eta beraiek saldu. Butanoa eta gasa sartu zenean, egur-ikatzaren eskaera jaitsi egin zen eta lanik gabe gelditu ziren mandazainak. Ordurako, hala ere, Domingok ofizioa ongi ikasia zuen eta asko daki baso eta abere kontuetaz.

Zintak

OIA-082

- **Proiektua:** Oiartzuarren baitan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Lardi, Ane - Lardi Landa, Jose Luis
- **Data:** 2008-02-13
- **Iraupena:** 62 min
- **Euskarria:** MiniDV
- **Kodifikatzailea:** Lardi, Ane

OIA-083

- **Proiektua:** Oiartzuarren baitan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Lardi, Ane
- **Data:** 2008-02-13
- **Iraupena:** 38 min
- **Euskarria:** MiniDV
- **Kodifikatzailea:** Lardi, Ane

OIA-114

- **Proiektua:** Gipuzkoako zuhaizti motzak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Agirre 'Marron', Jose Ramon - Aragon Ruano, Alvaro
- **Data:** 2010-11-30
- **Iraupena:** 16 min

- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Emalea:** Gipuzkoako Foru Aldundia

Pasarteak

1. Mandoei begira

- **Erref:** OIA-082/002
- **Iraupena:** 0:02:58. **Hasi:** 00:00:52. **Bukatu:** 00:03:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

<p>Domingoren familia Ardotzera joan bazen ere, berez Maxalengoak dira. Maxalengoak mandazainak ziren eta egur-ikatz garraiatzen eta saltzen aritzen ziren. Domingok nahiago zuen mandoekin lanean aritu eskolara joan baino. Eskola gutxirekin gelditu zirela baina kontuak eramateko adina badakitela dio. "Aurreko opiziyua ondokuk e". "Holaxe puxkatin ibili ginan". Tratalaia.</p>

Transkripzioa

- Lembizi eskola 'ta manduk eta itxian ikusten nittun muti koxkorretan 'ta, jode, eskola... Eskola haikin joteko bai goua, biño gauza ez! 'Ta eskola jon ber 'ta, eskola hasi giñan. 'Ta lembiziko eunetan gustora. Arropak eta, galtz... Zapatak eta, pollittak eta, geo hausten hasi zinin komeiyak! Hausten hasi zinin berriyak ekartzen ez amak eta, zaharrakin, bestik berriyak 'ta gu zaharrakin ez jon nahi 'ta, erdi nearrez hortxe goizetan. 'Ta beno, nolazpatte, nolazpatte, galtzerdiyak 'e orpotik hautsiyak eta, kampoate itten 'ta, nearrez goizero. 'Ta amak berriz, "segi, segi! Sartu azpira 'ta segi!" 'Ta eskola jon biño leno, berriz 'e kampoate aterik! 'Ta nolazpatte, nolazpatte, beti segi beti segi, segi, 'ta nozpatte hamar urtea 'ro ailletu giñan, 'ta hamaika urte komuniyo haundiya iñ 'ta, geo beti, beti manduri beira. Beti aurreko ofiziyua ondokuk 'e. 'Ta nozpatte koxkortzen lembiziko hasi giñan, ama joten zen ikatza saltzea zeakin, karrukin, 'ta gu amai launtzea. Ama guria fuertia zen 'ta indarra zun 'ta guk harrei laundu altxatzen 'ta geo harrek karrun gaiñea bota. 'Ta holaxe puxka 'tin ibilli giñan.

- Eta orduko eskola utziya 'o bi gauzak itten zenittuzten?

- Bai, utziya. Ez genun nahi orduko utzi! 'Ta oaiñ eskola ttikiyak geldittu ga. Beno, sumar 'ta restar 'ta multiplikar. 'Ta... uaiñ 'e... Uaiñ 'e txokor bat saldu ber baldin bada, bihatzak kontatuz ez ga diskuitzen, e!

- Diskuitu ez!

- Oain 'e kontuk atetzen 'ttut! 'Ta tratalaiya tortzen bada 're, ai! Guk 'e kontzen giñun gen tontuai, geonai!

- Bai. Karo.

- 'Ta hola ate 'ugu bizimorua. Geo, geo manduakin hasi giñan. Beste

anaiyakin launtzen 'ta. Geo bat soldao jon zen 'ta bestia 're bai gerra 'ta. Geo bat libratu zen, bi soldao zeneko, bat libre. 'Ta bat libre 'ta, harrei launtzen 'ta. Geo hua 're eaman zutenin, geo gu bi anaiyak geldittu 'ta bestik torri 'ta fabrikan hasi zin, zarrenak, 'ta geo... Azken... Ne aurrekua jon zenin ba ni attakin geldittu.

- A!

- Ni hamabost urtekin zazpi mandokin bakar bakarrik joten nitzan zeara, Errentiko kubostikan bentasa. 'Ta attak kargatu 'ta nik segi. Biño hale 'e eskola utzi nunin, konten joten giñan mandukin 'ta!

2. Mandazain lanak ahitu

- **Erref:** OIA-082/004
- **Iraupena:** 0:03:30. **Hasi:** 00:04:10. **Bukatu:** 00:07:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

<p>Inguru hauetan lana ahitu zenean, Zerainera joan ziren lanera. Dena oinez. Han zegoela, soldadutzara deitu zuten. Ez zuen joan nahi baina derrigorrez joan behar zen. Soldadutzatik etorri ondoren, zenbait lantegitan ibili zen. Azkenean, paper-fabrikan bukatu zuen. Gaur egun, lan gutxiago egiten du, baina osasuna du falta. San Jun. Karranpa.</p>

Transkripzioa

- Ni 're atta... Attak 're... itxian geldittu nahi 'ta, ni bakarrik ezin ba ibilli 'ta geo morroi bat karri genun Lesakatik. Geo morroiya 'ta biyek biltzen giñan.

- A!

- 'Ta geo hala, hala, hiru lau urte in genittun 'ta geo hemen lanak attu, 'ta hemendik Zeraiña jon giñan. Han bazela lana 'ta hara jon giñan. Goizin ate lautan itxetik, Maxalendik'ta illunaarreko zortzitako ailletu. Hernaniko... Euna zabaltzeko Hernanira, Tolosa, Segura, Zeraiña azkeneko!

- 'Ta manduakin.

- Manduakin. Gaiñin aspertu, oiñez 'e aspertu 'ta, segi 'ta segi, 'ta behintzat, arratseko ailletu giñan 'ta geo han aittu giñan lanin. Geo soldao han... Eun batin fiestak tokatu, 'ta soldao joteko tortzeko deiya. 'Ta hua 're aldrebek. Hango fiestak utzi 'ta ez torri nahi 'ta bai, "torko 'ttuk itxea nausiyak billa eta hor jongo duk geo" 'ta. Derrigorrin jon in ber geo. 'Ta azkeneko trenin torri giñan Errentira 'ta handik oiñez. Gaur ez litzake umia 't eskola jongo oiñez. 'Ta gu berriz, kilometruk oiñez.

- Bakar bakarrik.

- Ohittura 're hala zen 'ta!

- Bai, difentzi erra bai.

- 'Ta geo, soldao jon giñan 'ta soldaotik torri 'ta... Bi urte pasa nittun 'ta, handik torri 'ta nombatte lana in ber ba 'ta. Hortxe, lembizi piño zuitzen, 'ta piño mozten 'ta geo desmontin bazela lana, zea, San Junen 'ta desmontin 'ta... Ño! Nekatu itten! Geo beste gizon batek san Luzurenin bazela dirua atzeko moua 'ta harek bi anai mango zittuztela 'ta guk beste bi anai 'ta zortzi laun zoyio. 'Ta han 'e bi urte pasa genittun 'ta bukatu. 'Ta geo Lizararzun, obra 'ta. Lizarazunin bi launek altxatu harriya 'ta bizkarrin hartu 'ta han hua ez zela posible hala ittia 'ta geo harrei esan, zea..."Zu gui launtzen hemen 'ta papeleran sartu ber 'zu" Papeleran sartu 'ta leno astian desmontin larogei duro irabazten 'ta geo fabrikan betzi durokin.

- Jo!

- Jo! Hua, hu jornalari mixeiya! Biño, segi 'ta segi 'ta. Errelebun 'ta. Errelebun 'e itxian laundu itten pranko, 'ta segi 'ta segi 'ta errealeoik maten ez 'ta hasi nitzan ate in ingo nula 'ta hasi nitzan 'ta hango gizonak: "Aguanta zak pixka 't Domingo, aguanta zak pixka 't!" 'Ta aguanta 'ta aguanta 'ta gaur hola geldittu giñala, ez nun pentsatzen 'e!

- Buelta hartu?

- Buelta hartu 'ta jornalari politikin 'ta beno. Oaiñ hementxe. Baserriyan 'ta aittu ga 'ta azkeneko saldu denak eta oain, oaiñ bizi in ber 'ta oaiñ 'e zerbatt. Batin reuma dela 'ta, bestian zer dela 'ta, oaiñik komeiyak!

- Hoik lengo desgastik dia Domingo!

- Bai, bai.

- Karo. Oain dembua, dembua sobran, biñon... Nahi dena itteko...

- Nahi dena ezin iñ oaiñ! 'Ta beno, oaindikan pranko ongi no.

- Bai, bai.

- Botikik ez dut deus 'e hartzen oaiñik.

- A, ez e?

- 'Ta... Beno, batzutan karranpak hartu 'ula 'ta beti zerbatte izaten da, biño, behintzat...

- Harrittu itten al za?

3. Gero eta samurrago

- **Erref:** OIA-082/006
- **Iraupena:** 0:01:37. **Hasi:** 00:07:53. **Bukatu:** 00:09:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Bizikletak eta motorrak

Laburpena:

<p>Fabrikara bizikletan joaten zen, eta, gero, motoa lortu zion anaiak. Orain autoa dauka. Paeta joko it. Komeitan.</p>

Transkripzioa

- Ordun ahal den gutxina, bai botika!

- Bai. Fabrikan lembizi bizikletan hasi nitzan 'ta geo anaiya hor ibiltzen zen, kartoiyak eta txatarreiyen 'ta norbattek eman moto zar bat. "Hau mango 'it hiru milla peztan" 'Ta karri zin 'ta, hasi nitzan pruebetan 'ta: "Joño! Hau biziketa biño hobia duk!" 'Ta harekin pasa nittun urte batzuk. 'Ta geo beste bat 'e hartu nun 'ta hogeita hamasei urte pasa 'ttu fabrikan. 'Ta uaiñ enkarguk kartzen 'ta hasi naz 'ta motukin ya ezin karri 'ta. "Zuk kotxe bat ber 'zu osaba!" zea, hillobak. " Bai, zea, nik paeta joko 'it lembiziko 'ta!!" "Paeta, ez, ez! Nik komponduko 'ut hausten bada" 'Ta hola, hasi naz 'ta oain horrekin biltzen naz.

- Erki.

- Difentzi erra!

- Ekarri... Bai, lembiziko eunin iya paeta jo nun! Atzeka hasita! Ayeka batea beitu nun, biño bestia ez kusi nik! 'Ta geo bai, izautu nun!

- Ba, geo auro hartuko zenun!

- Geo ikasten joten da! Beti hartzen!

- Bai, biño motun ohittu 'ta geo kotxia... Bai, difentia!

- Bai, bai. Motun dena libre ikusten 'zu 'ta! Hor berriz, pixka 't

- Aittu 're, 'ro... Beti zea...

- Bai, 'ta... Manejuk ber dia hor 'e! Atzeka joteko 'ta geo toki estuan topatzen baza, jon in ber atzea 'ta!

- 'Ta motukin erki hartua izango zenun zuk!

- Motua iozeiñ xirrittotik martxa itten bainun! Oaiñ honekin atzeka jon ber! 'Ta bai, biltzen naz komeitan! Honekin 'e atzeka hastin sasita 'ta bestik berriz, eoteko, eoteko lasai, 'ta bestia pasa bazterretik eta...

- Biria estua da gaiña.

- Bai.

4. Aierdiko eskola

- **Erref:** OIA-082/008
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:10:00. **Bukatu:** 00:12:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Eskolara Aierdira joan ziren. Maistra kastillana zuten. Esku batean behatz bakarra zuen, baina harekin ederki kontzen zion masailari. Aierdin bertan bizi zen. Eskolara apaiza etortzen zen zinemarekin. "Holako santo eta halako santo ta... bai! guk santua lurin aztarka, olluak bezela". "Bihatz motza harrekin ta-ta-ta". "Lañeza geyegi re". Aztarka. Punttaran.</p>

Transkripzioa

- Eskola Aierdira!

- Eskola Aierdira 'ta han 'e maixtra zea genun, kastillana. Esku batin bihatza bakarra zun, biño bihatz harrekin erki kontzen masailla! 'Ta kontuk eta hizketan ustegabin 'ta, etorri 'ta kontu bihatz motz batekin 'ta bestikin ta, ta ta ta... Ixillik!

- Bai makillakin 'e! E? Makillakin 'e! Harrek makillakin 'e jotzen zun, e!

- Makilla uste 'ut zea, bihatzak elkarren onduan jarri 'ta jotzen zula 're, uste 'ut jotzen zula, e!

- Baita buruan 'e!

- Ordun kazkako mordoska jasuk!

- Bai, leno maistra 'ta maistran 'ta mendin bizittu ga leno. Uan berriz, aldrebes.

- Uan aldrebes.

- Uan... Kutxilluk atetzen 'ute ume koskorak eta...

- Oain maisuk beldurak!

- 'Ta ño! Hau 're...

- Ez, hoi 're...

- Hau 're ez da gauz iokiya e! Lañeza gehiyei 're...

- Bai, lañeza punttua eyote kontu 'ta! Hua gehiyeiya 'ta hau gehiyeiya

- Bai, hoi da.

- Horrei kontu ber ziyoten 'ta ez baiyote kontu!

- Ez. Batetik bestea in du 'ta! Karo, oaiñ hoi atzea itten zailla! Bai, bai. 'Ta harek kastillanua zen, 'o euskeraz bazekin...

- Kastillana zen.

- Ez zekin eskuaraz.

- Eskuaraz ez zekiyen.
- 'Ta nongua zen hua?
- A! Ez dakit nongotarra izango zen hua.
- Hua ez dakit nongua zen.
- 'Ta lo 'ta non itten zun?
- Hor ba, hor.
- Hemen, hemen, eskolan. Hor hiru bizitza bazin leno.
- Ez, bi, bi hemen. Bat maestrana 'ta bestia zeana.
- A bai. Joxepa 'ta bestia zea Txampaiñe bestia. Bi bizitza bazin bai.
- Oaiñ 'e bai, oaiñ 'e Jesukristo bizi den hauzku hoi, hoi herriyana da.
- Hor biziko zen maixtra!
- Hortxe.
- Eta bian eskola?
- Bian eskola.
- 'Ta mordoska...
- 'Ta eskolan... Eskola illunaarretan tortzen zen apaiza, 'ta zea itten zun, zinea, zinea bezelakua botzen zun. Zean, paetin jarri zea, maindire zui bat 'ta gu hor lurrin eseita 'ta hautsa 'ta gu hautsakin aztarka 'ta hautsa arrotu itten 'ta geo guri beira jarri zeakin, tele, zeakin... Apaatukin 'ta gu kieto ixi ixillik, kieto geldi geldiik. Eta apaizak ez iertzen. Biño apaiza beste aiyeka botzen ai zela, zea, holoko santo 'ta haloko santo, 'ta bai gu santua lurrin aztarka, oilluk bezela.
- Kaso pilla erra itten zeniyoten!
- Bestela kastiguk ikara maten baizuten!
- 'Ta hua illunabarrin tortzen zen! Illunabarrin?
- Arratsaldin.
- Arratsaldin.
- Bai. Eskola atetzeko punttaran 'o.
- Hoi ez al zen astian behin izaten?
- Astian behin tortzen zen.
- Ostiala izango zen. Ostialetan.

- Ez dakit ze eunetan tortzen zen.
- Ostiala uste 'ut zela.

5. Elizako betebeharrak

- **Erref:** OIA-082/010
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 00:13:11. **Bukatu:** 00:15:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

<p>Konfesatzera joan, eta azkarrena, aurrena. Apaiza batzuk gaiztoak ziren; besteak, hobeak. Libretarekin ere joaten ziren; pezeta jarri behar izaten zen. "Hua gaixtua zen arront". "Pekatua zer tzen ez genekigun miño".</p>

Transkripzioa

- 'Ta konfesatzea jonta 're pizkorrena aurea 'ta! Han Serora 'ro, emakume 't biltzen zen 'ta "aizu, zu zea, ni hau biño lenuo naz ni 'ta" beno, harek besotik heldu 'ta jarri aurrin 'ta hua 're moldatzen.

- Eta apaizak zein zin ordun?

- Apaiza...

- Don Antonio.

- Don Jose...

- Don Jose ez. Hau ez ordun. Don Jose Bergaetxe ez. Don (...).

- Ez geoztik geo.

- Geoztik. Don Antonio 'ta, Don Pablo 'ta, Don Juan 'ta.

- Don Juan 'ta Don Jose Luis.

- Don Jose Luis.

- Don Jose Luis tortzen zen. Bazen beste bat, Don Eustakio. Gaixtua zen arront. Harrei lurrin harri koxkorak billu 'ta han belauneko jarrazi 'ta... Hua gaixtua zen. Biño Don Jose Luis 'ta hoik, ez, hoik pranko gizon onak zin.

- Don Jose Luis zea beti, "zuen txerri tokiyan bauk Jangoikua 'ta..." hola, dena holaxe.

- Bai.

- Gizajua!

- Ez zea 're joten giñan libreta 're. Astian pezta bat 'o ez dakit ze jartzen

genun.

- Hillin, hillin ez al zen izaten, hillin pezta 'ro?

- Hillaetin pezta 'ro, hillaetin 'ta... Joten giñan 'ta be esplikaziyua itten 'ta gu berriz, esplikaziyua alde iñ nahi handikan 'ta. "Hi txikito, Jangoikua non duk?" " Leku guzitan!" "'Ta zuen txerri tokiyan 'e ba al duk?" "Ez, guk ez dugu zerri tokiyik!". "Beno, ongi ziok!"

- Jo, erra. Konfesatzea jonta ez zenuten pekatu haundiyik izango, Domingo?

- Konfesatzea, konfesatzea jon 'ta, behiñ 'e pekatua san ber, zer zen, pekatua zer zen 'e ez genekigun, biño... "Amai erritan 'ta amak sana in nahi ezik 'ta."

- Maldiziyon bat 'o beste 'o... Hola.

- Zerbatte barrenin saten zun 'ta salbe bat errezatzeko 'ro 'ta. Geo harek gurutzia eskukin itten zunin, ordun martxa! Poza erra bai ordun!

- 'Ta hara 're oiñez, kalea, ez?

- Oiñez, hoixe! Ordun ez zen kotxeik eta deus 'e.

- Dena oiñez.

- Oiñez.

6. Ergoiengo bidea

- **Erref:** OIA-082/011
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:15:24. **Bukatu:** 00:16:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Bideak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Aldaketak eta arazoak

Laburpena:

<p>Gaur egun, errepidea bada, baina, garai batean, oso bide txarra zen Ergoienera. Autoa Olanditxoneraino (Olantxene) bakarrik iristen zen, eta Ergoiendik haraino ahal zen moduan joaten ziren; gaixoak, hankailletan.</p>

Transkripzioa

- Neguan Ergoiengo biri hoi dena, hor Ergoiendik hasi 'ta Ualdetxoiño dena neguan iña da. Dena.

- Ni hoi juxtu juxtu akortzen naz e!

- Bai, Ergoinen bazen gizon bat, zerbatte, miñ zun hankin 'ta Olantxeko txokoaiño tortzen zen kotxia 'ta handikan angailletan Ergoina. 'Ta gu muti koskor giñala zen hoa, 'ta kusten genun nola angailletan eamaten zuten.

- Karo.

- Ui! Zea, menditikan zea Zaldindikan 'ta menditikan hartu zea, puskak arrastaka 'ta Ergoinen barrena Altziberra arrastaka. Bai. Dena lohiya zarra ikaarriya.
- Galipotik ez baizen, galipotik 'ta...
- Kamiyoik ez zen.
- Geo 're soldauk in zutenin, Pauko Errotatik gora in zuten, ez?
- Bai, biño ez zuten galipota bota!
- Bai.
- Hoi da.
- Todouno 'ro zea 'ro...
- Bai todouno 'ro hoi bota 'ta.
- Hor jendia hasi zenin tiroka 'ta bazter guziyak zikinduko zila 'ta jendia keja zen. Biño oaiñ kamiyua iñ denin, joño, uain kotxikin 'ta... Uain jendia eleante bizi da hor.
- Bai. Difentzi erra.
- Autobusa 're joten da 'ta!
- Bai. Nik holaxe izautu dut, biño. Difentzi erra izango zen, bai.

7. Gorrietatik ihesi eta altxatuen beldur

- **Erref:** OIA-082/012
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:16:39. **Bukatu:** 00:18:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerran, Loiola hartu zutenean, bere anaia han zen soldadutza egiten. Francoren aldeko soldaduek Olanditxonen (Olantxene) jarri zituzten kanoiak eta Loiola aldera botatzen hasi ziren. Anaiak ihes egitea lortu zuen Loiolatik, eta, gero, beldurra zuen berriro ere Francoren aldekoengana aurkezteko. Baina, azkenean, ez zuten zigortu. Zinpi ta zanpa. Pestak ikusiyak.

Transkripzioa

- Gerra gotzen za zu, Domingo? Zuk ordun izango zenittun...

- Bai, hamaika urte nik. Gerra akortzen naz, zea... E... Gorriyak 'o saten zen leno, ezkerak 'o gorriyak 'o 'ta, haik San Markon zin sartuak. Gue anaiya difuntua han zen, zean... E... Loiyolan serbitzen. 'Ta haik sartu zinin, haik hartuko zuten, gorriyak 'ta geo Maxalendikan, Olantxengo zoku hortikan jarri zeak, kañoiyak 'ta hara hasi ber zutela tiroka 'ta alde itteko denak hortik. 'Ta hortik denak alde in genun, mando 'ta behi 'ta zokor 'ta hartu 'ta

zeara, Aixtiurura. Denak. 'Ta kañoiyakin hasi zin, zimpiti zampa botzen zeara Donostiko kuartela 'ta. 'Ta geo guria 're, gue anaiya 're haikin batin atzea. Oaiñ, noaiño jon zin atzeka ez dakit. Biño, guria beti pentsatze ai 'men zen, guardiyan 'ta 're hasi 'men zen hua 're itten 'ta, "ño, nik oain alde in ber dit ba nolazpatte! Alde in ber dit ba! Berriz 'e hota, hota pasatzeko!" 'Ta eun batin eskopeta 'ta, zapatak 'o galtzak 'ta eantzi 'ta hankutsik torri 'men zen kamiyun. Bai torri 'men zen auro! Denak utzita alde in 'men zun! 'Ta geo hemen 'e hota... Hota arrimatzia ez atrebitzen 'ta Donostiyan izaki ezauna, ikatza hartzeko izauna 'ta han sartu. 'Ta geo haik abisatu, zeai, atta 'ta amai nola zen zea, mutilla hain itxian Donostiyan 'ta. Geo, geo presentatzeko berriz 'e hota, 'ta hota presentatu. 'Ta kastigoik ez zun izandu, beno, ez zen haren kulpa 're 'ta! Ba! Holaxe pestak kusiyak!

8. Gerran eroritakoak, gurdiz Lesakara

- **Erref:** OIA-082/013
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 00:18:35. **Bukatu:** 00:20:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Erlaitz inguruan fronte gogorra egon zen. Militarrek itzainen bila hasi ziren, zaurituak eta gorpuak Lesakara garraiatzeko. Domingo aitari bi semeak mandoekin bidaltzeko agindu zioten. Aitak erantzun zuen mandoak baietz baina semeak ez zituela bidali nahi. Eriyuk. Erittuk. Uztarriya, kurtela, kabilla, pertika.</p>

Transkripzioa

- Hota zein, zea, San Markosen zozten gorriyak 'o ezkerrek?

- San Markon eongo zin kontraiyuk. 'Ta hok hemendikan... Hemen, hemen mendi guziyak hartu zittuzten lembizi. Hemendik Erlaitzen 'e zea, frente gorra 'men zela. 'Ta geo hasi zin zeak, militarrek behiyakin 'ta zea, jendia eskaka hasi zen ayuda, herittuk eamateko. 'Ta zea, itzaiyak batzuk... Itzaiyak joten zin 'ta igual soldauk toritzetikan 'o ez dakit... Zerbatte iruitten difentia, zean uztarriyan... Zean, uztarriya kurterin eamaten zen ba kabilla, zeai pirtikan sartzeko . 'ta kabill hua aber zer zen 'ta pistola zelakun 'ta... Ez dakit, akaso broman 'o, broman 'ta ezin san zer 'zu ezin san hoa. 'Ta tartin eskualdunak 'e tokatzen dia 'ta haikin. Haik hemendik Oiartzundik Lesaka herittuk eamaten. Lengo bire zarretik ezin jonik. Bi soldao ezin eamanik gurdiyan. 'Ta geo gue attai eskatu manduak. Aleiya, bi semik bialtzeko mandukin, zea burniziyuk eamateko 'ta, Pikoketa 'ta, Erlaitzea 'ta. 'Ta geo san 'men ziyoten, beno, oaiñ aurea jon ber zutela 'ta aber mando hutsak biali 'o ben mutillakin. 'Ta ez, gue attak ez, manduak utzi 'ta mutillak erretiatzeko. Geo hala, gerra gerra ai zela, geo gue anaiyak soldao zoztela, Eibarren kusi manduak. "'Ta hara, hara hi, gue manduak hemen ttuk! Hemen zabiltzak gue manduak, hemen zabiltzak!" Bai izautu 're auro!

- Ez, zea!

- Joe!

- 'Ta geo nozpatte bukatu zen gerra 'ro, 'ta holaxen.

- Hala 're utzi ziyotenin...

9. Aitaren ahaleginak semeak babesteko

- **Erref:** OIA-082/014
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 00:20:34. **Bukatu:** 00:22:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Hemengo giyantia Goñi zen. Domingoren aitak ez zituen semeak mandoekin batera bidali militarrengana; baina ez zekien erdaraz, eta ezin zuen bere nahia eskatu. Goñik lagundu zion. Maxalengo hiru anaiak segidakoak ziren eta denei tokatu zitzaien soldadutza gerra garaian egitea. Giyantia.

Transkripzioa

- Utzi ziyotenin manduak bakarrik eta semik ez...

- Bai, 'ta hemen, geo giyantia zea zen ordun, Goñi. Goñi... Goñi 're hon ayekakua izango zen, hua zea, zapel haundiya, gorriyak in 'ta hemen borlakin 'ta biltzen zen hemen. 'Ta hua zen hemengo zea giyantia. 'Ta gue attak 'e ikatza 'ta maten Goñi horrei 'ta hoi 're izaun haundiya 'ta. Horrek 'e pixkat salbatu in zun gue atta. Horrek 'e hitz iñ itten.

- Karo.

- 'Ta gue attak 'e deus 'e enteintzen ez 'ta, zerbatte nahi, animua. 'Ta, mutillak kortzen, mutillak eta. Kastillanoz: "¿a dónde va usted, a dónde va? 'Ta ezin san, ezin san hijos 'e... Guk 'e ez dakigu biño, guk hombeste, hombeste sateko bakigu.

- Ordun ez.

- 'Ta geo Goñi hoi 're atzea 'ta aurea billi zen. Horrek harrapatu 'ta: "ze pasatzen da Higinio?" "zerbatte saten naute 'ta ez dut enteintzen" 'Ta geo harek san: "honek esaten du manduak utzi 'o semik eta denak bial!" "Ez, ez, semik itxea bialtzeko" 'Ta ordun semik etxeatu. 'Ta geo, treintaiseiseko zea zen, kinta tokatu anaiyai. Anaiy zarrenai 'ta geo soldao jon ber.

- 'Ta zein zen Loiyolan 'ta ibilli zena, 'ta hankutsik torri zena?

- Inaxio difuntua. Hoa ez 'zute izautuko.

- Nik izautu nun.

- Izautu al zenun?

- Eta harrei ze in ziyon? Batei tokatu ziyon sodauxka ittia.

- Bai, hua soldao zon ordun sartua. Treintaizinkon.

- 'Ta hua zen Loiyolan zona? 'O... Zein zen Loiyolatikan zea in zena?

- Hua, hua, difuntua.

- Bai. Hua zer zen gerra hasi biño lenoztik sodao zona?

- Hala ingo zen! Lenoztik sartua izango zen! 'Ta geo beste anaiya tokatu 'ta geo hirugarrena tokatu zenin, aleiya, bitikan bat libre zela, ate zuten. 'Ta hala iondu zin puxka 'tin. 'Ta geo, geo... Zeatu, biali zutenin, bat bialtzin bestia jon.

- 'Ta nik len enteinttu ez dutena da...

10. Beren hegazkinak, eraso

- **Erref:** OIA-082/015
- **Iraupena:** 0:03:10. **Hasi:** 00:22:50. **Bukatu:** 00:26:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Domingoren anaia Loiolako kuartelean zegoen soldadutza egiten, errepublikazaleek hartu zutenean. Soldadutzan frontean ibili zen anaia: beren hegazkin batek bonbardatu zituen, deskuidatuta, eta zauritu egin zen. Beste auzoko bat ere han zen. "Eskoiak eta ezkerak esaten zen lehen, guk ez genun enteintzen miño".</p>

Transkripzioa

- Ordun, anai bat zon soldao zona, eta ze in zuten, gorriyak hartu? 'O bea gorriyak in zon?

- Gorriyak sartu Loiyolan!

- A...! Hoi da, hoi da, hoi da. Handik eskapo in ber!

- 'Ta handik eskapo in nahi 'ta beák hartu 'ta beákin batin eaman!

- Hoi da.

- 'Ta geo... Beákin batin hasi guardiyak itten 'ta guardiyak itten jarri zenin, nombatte eskapo in nahi, berriz 'e lengo lekura pasa nahi, berriz 'e hota pasa nahi. Eskoiyak san zuten... Eskoiyak eta ezkerak saten zen ordun, 'o ez dakit, guk ez genun enteintzen zer zen, biño...

- Bai, bai, bai.

- 'Ta geo behintzat soldauska: "no! Nik noizpatte jon ber dit ba, alde in ber dit ba, alde in ber dit ba" 'Ta beti pentsatzen. Botak eta eskopetak utzi bertan 'ta hankutsik, kamiyun hankutsik soiñua atetzeko beldurrak. 'Ta geo honea pasa.

- 'Ta karo, geo 're beldurra.

- Hemen beldurra geo sartzeko

- Karo

- 'Ta leno gue atta 'ta ikatzakin Donostira jon itten 'ta han izauna izaki karbonerua. 'Ta karboneruk itxian sartu hura 'ta han san nola eskapo torri zen 'ta haik hartu. 'Ta haik hartu zutenin, geo haik amai abixatu, seme bat bazutela han, zean Donostiyan. Hain itxian badola seme bat 'ta geo... Geo berriz 'e lengo lekura jon berko zula, 'ta geo lengo lekura entreatu be burua, biño... E... Beldurra, biño ez ziyoten kastigoik eman.

- Enteinttu zuten.

- Ez, ez ziyoten man.

- 'Ta geo hua non geldittu zen? Non aittu zen hua geo?

- Hua geo zea, Loiyolan, geo hok... Hoik hartu baizuten. Kaiñoiyakin 'ta hasi baizin. Biali baizittuzten hortikan 'ta geo Loiyolan sartu.

- 'Ta frentin 'ta ibilliya bai al da? Beste anaiya 'o...

- Frentin ibilliya da hokin. Hokin frentin. 'Ta batian betikan sartu 'men zin aurea 'ta abioiya torri 'men zen bestik bombardeatzeko 'ta hok bombardeatu!

- Jesus!

- 'Ta ez 'men zutela uste hain aurea jonak zila betik. 'Ta guria herittu iñ zen. 'Ta batzuk hill 'e bai, asko. 'Ta geo Bitorreneko zea 're bai! Bitorreneko... Bitorreneko, Bitorreneko Ezkerra saten geniyon... Manuel zun noski izena. Hua 're bai. 'Ta geo erretratua haundiya bai, ehunda gehiyo karri zittun harek zea, kuadro haundi bat karri zun. Pena dakat hua ez altxatua. Urte mordoxka iyuki 'ttut, biño geo ez zela bertuko 'ta, biño gaur... Gaur telebisiyun hartzeko 'ta

- Bai, bai.

- Zarra hartatik berriya atera ingo luteke

- Berri berriya ateko zuten!

- Hoixe.

- Bai, oain bai.

- Bai. Gerran nola herittu zin denak... Jakin ezkie... Jakiñ ezkie zerbaitako serbitu zula... Altxatuko nun, biño...

- Biño ordun ez geniyon kasoik itten.

- Ez 'ta pentsatu 're, biño oaiñ...

- Oain pena.

- Pena 'akat bai. Bai 'ta geo jakiñ ezkeo uan mandukin 'e ateko genittun erretratuk mendiyan 'ta nola ibiltzen giñan, biño... Uaiñ akortzen dia. Uaiñ

pixka 't bertuta.

- Bai, uain kontutzen...

11. Egur-ikatz

- **Erref:** OIA-082/017
- **Iraupena:** 0:02:34. **Hasi:** 00:26:24. **Bukatu:** 00:28:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Behin, Altzibarko festetan txondorra egin zuten plazan. Mandoak kargatzea ez da nola halako lana; hori ere jakin egin behar da. Zakuetan eramaten zuten egur-ikatz; bost zaku mandoko. Garai hartan, egur eskasia zegoen eta egur-ikatz eskuetatik kentzen zioten bezeroek. "Ber du bakotxak be opiziala, jatorra ez dut saten miño , pixkat ber da". Mandazaia. Hika.

Transkripzioa

- Bai, uaiñ, uaiñ... Oain dela bi hiru urte 'ro Oiartzunen in 'te zea, txondarra.

- Bai.

- Hor zea, Penaiko zoku hortan. Hor ailletu naz mandua kargatzen.

- Len 're itten zin hor txondarrak?

- Bai, bai. Len leno 're bai. 'Ta oain nombatte gootu ziyote kapritxu hoi in ber zutela 'ta...

- Bai. Horregatik, ohittura zeatzetik.

- Bai, aleiya, Altzibarko fiestetan in zandu 'men dula, zea, guekin aitzen zen gizon batek, zea Petxi 'men zun izena. Petxik txondarra in 'men zula Altziberren. Urte asko, gu gaztiak giñala! Ni ez naz akortzen.

- Biño... Ordun 'e izango zin kapritxua zuna 'ro, dirua zuna 'ro...

- Bai, horrea jon giñan kusteaa, nik 'e afiziyua ba, mandukin 'ta, kusteaa: "kusi ber dit ba, ze nola itten 'uten 'ta!" Nik urruti xamar jarri nitzan, haik ez kustetik 'ta zea, hasi zin manduk kargatzen 'ta manduk kargatzen jakiñ ez!

- Ai!

- 'Ta bateik san ziyon: "Ze, hi, nola itten da?" " Ez, nik ez zekit nola itten den!" Nei kusi harek! "A hor, non don gizon bat, horrei san kiyok!" 'Ta ni... nik esan 'be ezin ba jon!

- Karo.

- 'Ta geo... Geo izauty zitenin: "Hi ze, torri, torri yai, torri yai honea 'ta!

Ordun jon 'ta zeatu nittun.

- 'Ta iozeiñ moun ezin kargatu? Hoi ongi kargatu ber (...)

- Ongi... Hemen 'e eozeiñ moutan hasten baza ez 'zu ongi ingo!

- Ez.

- Ber du bakotxak be opiziala, jatorra ez dut saten, biño bai, pixka 't ber da. Pixka 't ber da.

- 'Ta nolaz... Ze.... Ze eamaten zenittuzten, xiextuk, 'o zakuk 'o hola?

- Ez, ez. Zakutan. 'Ta geo zakuk in ber dia lazua, lazua jarri bi ixkiñetan, geo hain gaiñin beste bi, erdiyan beste bat.

- Bost.

- Bost.

- Karga 're gutxi izango zun zakuk beti jakiña, ikatzak karga ttikiya baizun.

- Bai.

- Egur ikatza.

- Eur ikatza. Bai, ordun ez zen deus 'e hemen. Iozeiñ ixkitan, espoloyo koxkorra... Ttikitan zea eurrak hausten emakumi denak! Ikatza 'ta, ikatza... Neuan ikatzin ez iñon eta gu... Mendiyan hartu zea, ikatza 'ta Errentira zuzenin 'ta etorri 'ta lepotik heldu manduai zea: "Karbonero, nei zako bat, nei zako bat, nei zako bat!" Geo kastañero bazen Errenteian, ttiki bat. "Mandaziyak, kauendio! Nei hamar zako, e! Ikatz... Gaztañak erretzeko! Hamar zako, e!" "Bai, ez da denantzako ailletzen!" 'ta "Beno, nik ber dit ba!" 'Ta bertan deskartu denak.

- 'Ta gotze al za zakua zembatin saltzen...

12. Mandazainen bizimodua

- **Erref:** OIA-082/018
- **Iraupena:** 0:03:04. **Hasi:** 00:28:58. **Bukatu:** 00:32:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua

Laburpena:

<p>Maxalengoek egur-ikatza saltzen zuten. Egun osoan ibiltzen ziren mandoekin garraioan eta auzoko tabernetan bazkaltzen zuten. Semeak hasi arte, aita bakarrik aritzen zen lan guztiak egiten. Egun batean, San Antondik Erlaitzera eta handik Irunera joan eta itzuli egin behar izan zuen hurrengo egunerako txondor tokia prestatzera. Nafar hizkera egiten. "Txondarrari tokia egin behar jiran-bueltan". "Kontumbria zen Eup ittekua: eeeeeeeup".</p>

Transkripzioa

- Zebatin saltzen zen 'o?

- Uste 'ut bost, bost peztan. Bost peztan saltzen zela.

- 'Ta zuek, karo, zuek bost pezta hoik jasoko zenittuzten, biño batzuk txondarra itten zutenin? Geo banatu in berko zenuten?

- Oi! Haikin patu! Zea, txondarra bukatzin zembat karga atetzen zen, kargako honembeste patu hairi. 'Ta haik 'e... Haik 'e diro gutxikin lana ingo zuten nahitanahieyz.

- Zuek 'e bai!

- Uan zakua... Bi milla pezta baliyo 'ttu. Bi milla pezta... Hamabi euro!

- Bai.

- Bai.

- Hamabi euro 'ta leno... Leno bost pezta. 'Ta geo gu 're ikatzakin 'ta... Bazkaldu 're nombatte in ber zaten zen ba 'ta! Iturriotzen... Zortzi errial kobratzen 'ta Matteonin sei errial. "'Ta beno, zea, Mattionea jon ber dugu, han bi errial gutxiyo kobratze 'ute 'ta hara jon ber dugu bazka ittea!" Hara, hara joten giñan askotan bazka ittea.

- Ordun bi errial asko baizen!

- Bi errial? Bai, eun euro biño gehiyo!

- Bai, hambeste ez, biño... Ba, asko!

- 'Ta Irunen 'ta Gurutzen 'ta non tokatzen giñan, bokarua jaten genun.

- 'Ta eunin... Kompaziyoa, hor ai baziñazten, e... Penai ayeka hortatik ai baziñazten, eunin zembat biaje itten zenittuzten?

- Bi biraje.

- Errentira?

- Bai. 'Ta lembiziko atta hasi zenin, orduan semik ez 'ta, bea bakar bakarrik. Kargatu zean, San Antondik gottiko mendi hoi zer da?

- Ze?

- Lesakako muga San Anton gotti jonta!

- Bai, zean, Domiko aldi hortan?

- Bai, Domikotik 'ta... Domikotik eta geo txondarran jiran 'e atetzen zun ikatza 'ta berriz atetzeko tokiya in ber 'ta igual arratxin. Arratxin igual mandua hartu 'ta zeara. 'Ta handikan zeara, Domiko ondolik hartu 'ta San Antonen barrena beko zokuan barrena Erlaitzea. 'Ta Erlaitzetik Iruna. 'Ta geo san 'men ziyon: "Beno, berriz torko naz!" "Zu, ez zea etorko honea

gehiyo!, Gaur ez zea etorriko?" "Bai, bai. Ni etorko naz berriz 'ta zeatu, prepatu ni tortzeko!" 'Ta geo Irunen arreba zun zea almalenakin, 'ta Irunen arreban itxian apaldu, 'ta arratxin mando gaiñin jarri 'ta dampa dampa Erlaitzea, Erlaitzetik beko zokoa, geo San Antonen barrera 'ta geo kostumbria zen ieup ittekua! Hola urrutitik "ieup...!" Eju haundiya 'ta ieup bat in 'men zun haundiya 'ta "Hara, hara hara, mandaziya hemen yeu, mandaziya, muittu berko dieu 'ta (muittu)berko dieu 'ta!" "Non heldu duk uain garai hontan? " 'Ta bai, berriz 'e txondarrak tokiya in ber jiran bueltan. 'Ta geo eun guziyan itxian. Biño...

13. Txondorra

- **Erref:** OIA-082/019
- **Iraupena:** 0:03:08. **Hasi:** 00:32:02. **Bukatu:** 00:35:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Baserría » Baserriko lanak » Baserrinari lotutako lanbideak
- Natura » Meteorologia

Laburpena:

Martxoan, egurra botatzen zen, izerdia hasi aurretik. Hamar bat gizonek adar handienak botatzen zituzten, eta, gero, lau peoik egurra txikitu eta txondorra egiten zuten. Txondorra nola egiten zen: alkatea, tantaia... Txondorra ongi zaindu behar zen, beti egon behar zen gainean. Txabolan egiten zuten lo. Txondorgileak nor ziren: trumoitarrak, goizuetarrak, lesakarrak...

Transkripzioa

- Biño apurua jon in ber.

- 'Ta gaiñekun zuek ze itten zenuten, txondarra bea in ez zenuten itten!

- Ez, hok ez.

- Txondarra... Guk itten genittun... Lendabiziko in ber zen martxun dena bota. Zea, izerdiya hasi biño leno. Bestela izerdiya hasi 'ta arbola hondatu itten baizen. 'Ta izerdiya hasi biño leno bota lembiziko. Hortxe hamar bat gizon hartu, 'ta adarrak haundinak bota 'ta geo itten zen pioyak hartu, lau bat pioi 'ro 'ta iurra txikittu 'ta txondarrak iñ. 'Ta ikatza, ikatza zeatu, ikatza iñ. 'Ta kargako honembestia. Oain zembatin ez naz akortzen.

- Lana zun horrek, e!

- Lana 'ta... Norbatte ber, bizitzeko, bizitzeko ikatza 're ber.

- Bazterreko iatze pizar guziyak zeatu, geo gaintik orbela bazen orbela....

- Txondarra itten zen lembiziko eur bat sartu. Eur luze bat erdi erdiyan. Hua, hua izaten 'men zen alkatia. 'Ta geo jiran bueltan, jiran bueltan, embor zarrak 'ta kargatu 'ta geo itten zen iurra puskatu 'ta geo haikin in forratu bezela, gaintikan.

- Bai.

- Tantaiyakin 'ta enporratu. Geo hor larri billu zakar puska 't 'ta zakarrakin tapatu dena. 'Ta geo lur pilla bat harrotu lurra,

- 'Ta lurrakin...

- 'Ta bayan pasa, lur txiakin dena jira, dena tapatu. Geo erdiyan gurutzia, gurutzia, gurutzia, gurutzian... Zea erdiyan, zea, zolua du gotti tximiniya atea 'ta handikan bota geo zea, brasa. 'Ta geo brasa sua hartzen zunin, tapatu.

- Arrisko errin e?

- 'Ta geo ixkiñetan zoluak iñ. Ixkiñetan handikan kia atetzeko. Ixkiñetan zoluak iñ 'ta.

- Harrek lan haundiya zun.

- Ba, hua itten 'e... Len 'e gizon tontuk zin, biño... Hua itten 'e jakiñ in ber da, e!

- Bai, 'ta hua ioziñek ezin du iñ!

- Bai, ioziñek ezin du iñ!

- Posible du, ez, itzali 'ta dena bertan geldittu, 'o...

- Bai 'ta geo... Geo... Zulatu 're itten zen 'ta, zulatu ezkie zembait haizetan mendiyak su hartzeko arrixkua 're bai. 'Ta arratxin 'e bijilatu in ber!

- Hoi da! Gaiñin eon ber!

- Zaindu 'ta geo eurra txikittu 'ta pronto jarri.

- Bai, mantendu.

- Hua zulatua baldin bazen seittun tapatzeko! Bai, lan, lana... Lan puxka 't. Biño beste lanik ez zen 'ta ohitturak 'e segi hartan.

- Geo han eoten zinak 'e basuan aitzen zinak 'e arratxin guardiyan!

- Arratxin 'e guardiyan eon ber.

- 'Ta han bertan ingo zuten lo!

- Txabolan, txabolan lo. Txabolan bertan.

- 'Ta zein zin txondargillik? Izaunak? Bat zea zen, ez? Trumoiyana 'ro...

- Trumoiya... Bi anaiyak 'ta bestia Nikolax Hiru. Hoik langille polittak zin. Hoik ikatza... Ikatza erra itten zuten hoik. Geo, goizutarrak 'e bazin 'ta han Lesakan 'e bai.

- Uaiñ denak hillak haik, buf!

- Uan... Uaiñ 'e izango dia noski, biño asko asko ez.

14. Oiartzungo mandazainak

- **Erref:** OIA-082/021
- **Iraupena:** 0:02:15. **Hasi:** 00:35:35. **Bukatu:** 00:37:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserría » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Oiartzunen hiru mandazain ziren, hirurak ere auzoak: Maxalengoa, Xulua eta Isatsekoa. Maxalenen, aitona hasi zen mandoak erosi eta lan horretan. Garai batean, denerako behar zen mandoa. Adibidez, baserrietan obrak egiteko materiala eramaten zuten gorakoan, eta, beherakoan, ikatza ekarri. Pastak Hernanin erosten zituzten. Etxera etortzen ziren ferratzaileak. "Xintxo ibilita beti sosak aurretzen".

Transkripzioa

- Ordun ne atta 'ta izautzen zittun harek. San niyon zeakui: "ni 're hola 'ta hola" 'ta "Zeiñ haiz ba hi?" "Ni zea, holokon, Higinion holokon semia" " 'Ta "Joño! Izautzen dit hie atta nik aspaldi!" Bestia zea, Xulua zen bestia. 'Ta bestia Isatsekua bestia. Hiru mandazai.

- Hiruak auzokuk.

- Bai.

- 'Ta nolatan hasi zin... Hasi zinak zein zin? Zue atta 'ta? 'O aurrekuk?

- Hasi zinin ne attan atta, aurreko atta.

- A!

- 'Ta harek 'e... Hua hil zenin, harek 'e hiru mando utzi attai 'ta attak 'e mandukin bizimorua atea. Iozñ baserritan 'e obra itteko ez baizen material 'ta deus 'e. 'Ta mandukin gottikun mateiala eaman 'ta bettikun ikatza karri. Bai, xoxak itteko biria politta 'men zela.

- Bai, biño manduak eosten 'e dirua berko zun, e! Attonak!

- Bai, bai. Bai. Bai.

- Garaiz haitan mandua eostia ez zen...

- Zintzo zintzo ibilli 'ta, beti sosak aurretzen. Zerbait tokatzen bazen 'e beldurak!

- Geo hoi bakarra ez, kabestro dela 'ta, pasta dela 'ta...

- Pasta dela 'ta.

- Atzia dela 'ta.

- Karo. Mantendu, mantendu, mantenu bea.

- Pastak Hernanin itten zin. Pasterua Hernanin zen ordun.
- Pastak zer zin?
- Pastak, manduan bizkarreko pastak.
- A! Karga eamateko...
- Karga eamateko...
- Haik izaten zuten honen loitasuna bai gutxinin.
- Bai, beno, lori loriya haseran, biño geo sartzen zen asko. Ttikitzen zen asko.
- Zea, dena guatakin 'o...
- Bai, zean, gorruan, gorrun illia izango zen. Ardi illia ez, gorruna izango zen.
- Gorruna bai, 'ta holaxe pasta berriya bezela 'ta geo perratzia 'ta!
- Bai, bai.
- Non perratzen zenittuzten?
- Itxea tortzen zin. Errentiyan bazin perratzaillik. Bat Oiartzungua zen 'ta bestia prantsesa zela 'ro santen geniyon. Erdi betenaiyo holokua zen. Asko zekiye harek aziendakin. 'Ta haik itxea, itxea tortzen zin.
- Itxea tortzen zin.
- Bai.
- 'Ta Maxalen, ordun Maxalen...

15. Garraio guztia abereekin

- **Erref:** OIA-082/022
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 00:37:50. **Bukatu:** 00:39:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Beste garraio batzuk
- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

<p>Maxalengo heian, behiak eta mandoak izaten ziren. Semeak hazi arte, aitik egiten zuen lan guztia. Gurdiaekin ibiltzen ziren, orduan trafiko gutxi izaki. Gurutzen, esneketaria ibiltzen zen kamioiarekin, baina, bestela, inor ez. Autobusa zaldiekin zen: korreoa. Bertsoak jarri izan omen dizkiote Oiartzungo korreoari.</p>

Transkripzioa

- Ordun Maxalen giñan.

- Eta zer zenittuzen bian e... Behiyakin 'ta batea ez zenittuzten...

- Behiyak, lau behi 'ta geo pixka 't hauntxixio manduak.

- A! Mando errak izango zin?

- Bai, bai. Mando haundiyak zin. Bat haundiya, azken azkenin geo haundiya... Arront haundiya eosi zun karrun ibiltzeko. Harrei lau mandon karga bakarrik eamaten zittun zea, Iruna 'ta, Hondarrabira 'ta.

- Jo, indarra bazuten, e!

- Bai, bai. 'Ta karrua semik eta hazi arte attak bakar bakarrik, bea menditik kargatu 'ta direkto Iruna 'ta Hondarrabira 'ta. Behiyakin 'e jon izandu 'men dia. Oiartzundik Iruna 'ta. Ez zen oan bezela kotxeik izango.

- Ez.

- Kotxeik ez. Hemen Gurutzen esneketaiyak. Bakarra. Garai hartan.

- Hor katxarron bat. Zea itteko, autobus zarren bat 'o

- Autobusa bai zea... Oiartzunen gizona korriua, korriua... Korriua izena saten ziyoten zea, zalduyakin!

- Bai, baita 're.

- Zalduyakin karrun jendia eaman 'ta karri 'ta.

- Zu hoi gotzen za?

- Ez naz akortzen ni, ez.

- Atta 'ta.

- Bertsuk 'o kankak jarri ber 'zan zuten. "Kotxe korriua, harrek izaten du zalduyik hobena" 'Ta ez dakit nola len 'e bersuk, lengo zarra 'e botzen zittuzten bertsuk.

16. Egur-ikatzaren garraioa

- **Erref:** OIA-082/024
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:39:46. **Bukatu:** 00:41:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Beste aurrerapen batzuk
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

<p>Mandazainek menditik auzoetara jaisten zuten karga, eta, han, gurdia

betetzen zen eta hirietara eramaten zuten egur-ikatz: Irún, Errenteria, Donostia... Gero, butanoa sartu zen, eta, suak kentzen hasi zirenez, egur-ikatz sobera izaten zen.</p>

Transkripzioa

- Alimaiyakín 'ta.

- 'Ta zuen karrua nolakua, nolakua zen? Karrua 'ro...

- Karrua...

- Gurdiyan itxurakua? 'O...

- Ez, ra, ra, radiyukín. Eurrezko radiyukín. 'Ta geo gaiñín zea, zea, burnizkua.

- Eta geo zer zittun, zeak...

- Geo... Erdiyan bi baranda ttiki 'ta atzea 'ta aurea... Arruin burni bat 'ta atzin beste bat.

- Deus ez. Holoko, holoko altura bat.

- Bai. 'Ta hogeí zako eamaten zittun karrun. Karrua hartu 'ta Iruna. Irunen hustu zakuk eta berriz 'e, berriz 'e Ergoina igual, mandazaiñan zai birea.

- Ordun batzutan itten zenuten menditikan manduakin zeonek jetxi.

- Bai, arratsín deskargatu itxian, geo hurrengo goizín kargatu mandun bihor... Karrua 'ta geo Iruna.

- Karo.

- 'Ta geo bazka itteko mandazaiña tortzeko berriz Ergoina. 'Ta kargatu 'ta berriz 'e Errentira 'ro, Donostira 'ro. 'Ta berriz 'e bazkaldu 'ta mendira mandazaiñak. 'Ta, geo arratxín itxea deskargatzea.

- Ordun zuek manduakin hasi ziñaztenín, ze iiten zun, attak seittu karrukín igual?

- Bai.

- Lembizi mandukín 'ta geo karrukín?

- Bai, bai. 'Ta geo, hemen sartu zian, geo... Zea sartu zen butano sartu zen 'ta geo bo! Denak butanoa! Denak sobra geo!

- karo.

- Nik, anaiyak 'e Juakiñek 'e zerratokiya zerran moztuyez saltzen zun bizkarrín, eurra 'ta biño geo butano sartu 'ta akabo dena!

- Oi! Errenteiyan 'e bazen propiyo, zea karboneiya. Ikatza 'ta eurra saltzen

- Bai, bai, Errenteiyan.

17. Berrikuntzekin, ohiturak galdu

- **Erref:** OIA-082/025
- **Iraupena:** 0:03:16. **Hasi:** 00:41:36. **Bukatu:** 00:44:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Beste aurrerapen batzuk
- Baserría » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

<p>Maxalengo arreba Irunera ezkondu zen, eta, anaiak lagunduta, ikatz biltegia jarri zuen. Anaia-ilobek, kalez kale saltzen aritu beharrean, biltegian uzten zuten egur-ikatza, eta, hartara, garraiorako denbora gehiago zuten. Gasa sartu zenean, sobera ziren egur-ikatza eta mandoak. Mandoak nola eramaten ziren. Toki izenak.</p>

Transkripzioa

- 'Ta geo butanokin.
- Irunen 'e bai. Denin.
- Bai, bai. Irunen... Irunen kolan ioten zen jendia, zeakin izebakin.
- 'Ta izeba... Izebak eamaten al zun martxa? Hango almazenana?
- Bai. Harek... Attak harei eamaten ziyon 'ta, harek'e hango xoxakin harek 'e bizimorua atea!
- 'Ta zer zen hara ezkondua 'ro izeba? 'O...
- Irunen ezkondu izeba.
- 'Ta béak jarri zun almazena? 'O zeñek jarri zun?
- Bai. Almazena... Attak laundi ziyon almazena jartzen. Geo... Almazenak 'e ber baitia. Jon 'ta rau eskatu 'ta martxa itteko.
- Bajon bat, bajon bat.
- Bestela kalez kale ibilli ber da mandukin saltzen.
- 'Ta harta attak han utzi 'ta...
- Han utzi 'ta apaldu 'ro in 'ta martxa mendira berriz. 'Ta harek berriz, kiloka kiloka kiloka saltzen zun.
- Difentzi erra.
- Hantxe denak aurpegiyak beltz beltz iñak eta.
- bueno!
- Itxia 're dena beltz beltz iña, zeak, sala! Hautsa!

- 'Ta holak hegu haizikin 'ta okerro gaiña!

- 'Ta denak bukatu zin 'ta, oaiñ, oaiñ butano 'ta, gasa 'ta.

- Biño, hoi, kambiyu hoi attak 'e bizittu zun? 'O zuek gehiyo? Attak 'e... Atta geldittu zen lanin gabe? Ze...

- Atta... Ez, atta geldittuxi zen, biño geo anaiya geldittu zen. Ni soldao jon nitzanin, anaiya... Anaiya bakarrik 'ta... Ya jon zin, hemengo lanak jon zin. Geo mendiyan 'e eskabadorak 'e sartuak baitia zea, mandun tokita, denin. Leno dena toki txarrea mandua, oan toki txarrea eskabadorak!

- Ordun puska mateiletakua baldin bazen iriyak.

- Iriyak.

- Eta eurra surtako 'ta ikatza baldin bazen manduak.

- 'Ta oan berriz, eskabadorak kablikin... 'Ta biria béak itten du!

- Hondatu 're bai bazterrak.

- Guk berriz, aitzurrakin biriak in ber mendiyan!

- Bire xorrak!

- 'Ta... Jon da, dena jon da.

- Hoi itten zenuten, e? Mandua sartzen ez, 'ta zionek...

- Geok aitzurrakin biria in, bai! Geok atxurrakin biria in 'ta, geo eurra txikittu 're ez baizuten zea... Zaon tokiyan txikittu! 'Ta guk hara biria in ber mendiyan!

- Txondar zolua tokatu ezkie ongi, txondar zolun...

- Geo leku batzutan bate biriik in 'be pasatzen zin, biño... Ez, leku askotan. Biria in ber.

- Zenbait malkarretan...

- 'Ta urrutina urrutina noa jon izandu zazte?

- Urrutin urrutina, zea, Berdabiyo 'ta.

- U...!

- Berdabiyotikan betik gora zeara, Goizuta ayeka. Arkikutza goiko muura. Prantsesan Gurutzia saten ziyoten. 'Ta handikan Artikutza. Ikatza! 'Ta Artikuztik geo kamionekin.

- A...!

- Geo hasi zin kamionak eta, geo Artikuztik kamionakin. 'Ta, Berdabiyotik 'ta oiñez itxea arratxin!

- Bijaie erra!
- Berdabiyotikan kamiyua kruzatu 'ta Zaldiñen barrena (Aixtikon) betti, Pagan betti, zarran, zarran, zarran, zintzerriya juaz.
- Bai, atzeko...
- Atzeko mandua zintzerriya juaz.
- Alkarrei lotuak 'o ze, eamaten zenittuzten manduak?
- E?
- Elkarrei isatxetik lotuak, 'o...
- Bai, zeatik lotuak, goiko...

18. Mando bat beti aurretik

- **Erref:** OIA-082/026
- **Iraupena:** 0:02:48. **Hasi:** 00:44:52. **Bukatu:** 00:47:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Mandoak taldeka eramaten ziren, eta bat beti aurreraxeagotik. Ez zen kasualitatea: Aurreko mandoak bere gustuko tokian egiten du pixa eta gainerako guztiek ere hantxe egingo dute. Bitartean, ez dira gelditzen, pixagaleak amorratzen egonda ere. "Tirrit ta tarrat". "Hori gauza prezisua da e".

Transkripzioa

- Goiko ikatzan sokatik lotuak.
- A!
- Bai, biño beti jenealin bat aurrin, deus gabe.
- Beti aurrin. Bat beti aurrin. Hua...
- Aurrea bialiya.
- A! Nahiz 'ta bestik kargatuk izan.
- Bai, hua 're kargatua aurreku hura 're!
- A...!
- Biño, hoa pixka 't aurrexiotik.
- A!

- Beti... Beti aurrin, 'ta ez zenuteke xunistuko nik uan sango 'uten hau. Aurreko manduak ze itten dun. Aurreko manduak pixa itten du be gustoko tokiyan 'ta harek itten badu, denak ingo 'ute. Denak, e! 'Ta hurrungo eunin joten baza, han ingo 'ute, han ingo 'ute denak.

- Hoi duk marka e!

- Zu kompaziyo batea, bazuz hemendik Tolosa denak lotuta bazuz, barra, barra Tolosa, 'ta manduak bire guziyak pixallik jongo 'ia, 'ta bakizu pixallik... Pixak 'e iñ in berko 'u be garaikin, bestela kontu txarra torko 'a. 'Ta horreatikan beti bat aurrin.

- A...!

- Beti bat mendiyan beti bat aurrin horreatikan botzen da.

- Ai ba!

- 'Ta geo itten da kuadrilla puxkatu 're bai. Beti gutxiyo. Eozeiñ mendi kroskatan 'e, denak pasa arte zu pixkat atentziyo pixka't hartu 'ta bestela, bat pasa 'ta aurrekua bestia tiraka tiritra! Eziñ torri biltzen da, harkaitzan eziñ pasik! Biño poliki, poliki denak hola pixkat atzea beituz... Horreatik sate 'ut ba, ofiziyo pixkat ber dela!

- Karo, hoi denak jakin in ber dia!

- Hoi denak jakin ezkie hobia!

- Karo!

- Ez dakina ibilko 'a, biño gaizki!

- Geo, bakarria baldin bada sei mandokin 'ta geo beste laun bat joten bada, bakotxa hironakin.

- Geo hironakin, hironakin... Haikin aixuo berriz.

19. Mandazain ofizioa

- **Erref:** OIA-082/027
- **Iraupena:** 0:02:46. **Hasi:** 00:47:40. **Bukatu:** 00:50:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko tresnak
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Aurrekoekin ikasi zuten ofizioa. Karga ongi orekatu behar da; bestela, mandoa gehiago nekatzen da. Kargarako pieza bakoitzak dauka bere betekizuna eta denak ongi jarri behar dira beren tokietan; mandoa amildu egin daiteke, bestela. "Geok in ber izaten genun". Garrotia. Enkomendayua. Beiraka. Okerra. Sokarriya.

20. Basoko arauak

- **Erref:** OIA-082/028
- **Iraupena:** 0:00:44. **Hasi:** 00:50:26. **Bukatu:** 00:51:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Egur-ikatzak egiteko onena pagoa da. Pagoak markatu egiten ziren. Zein adar moztu, zigilua jartzen zioten, eta, behar ez zen adarra moztzen bazen, isuna.

21. Basoaren enkantea

- **Erref:** OIA-082/030
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 00:51:45. **Bukatu:** 00:54:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Baso gehienak herriarenak ziren eta Udalak markatzen zituen pagoak egur-ikatzak egiteko. Zein adar bota behar zen markatu, kargak kalkulatu, eta, gero, enkantean ateratzen zuen. Mandazainek erosten zuten, eta gero beraiek ordaintzen zieten txondorgileei eta gainerako pegoiei. Xulua, Isatse eta Maxalengoak ziren Oiartzunen egur-ikatzak garraiatzen aritzen zirenak. Joka. Hika.

22. Jornalak eta erretiroak

- **Erref:** OIA-082/032
- **Iraupena:** 0:03:19. **Hasi:** 00:54:52. **Bukatu:** 00:58:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Iritziak » Bizitzarekiko ikuspegia

Laburpena:

Batzuetan, mandazain batek hartzen zuen enkantea, eta, gero, besteen artean banatzen zuen. Gero, gazteak ere hasi ziren joka. "Karga kontun patu". "Dirua billu in ber tzen, zintzo aski bai". "Ta holaxe gue bizimodua". "Kastigua; andria hartuta re kastigua, ta gabe re bai, hemen kastigukin bizi ga".

23. Lana erruz eta jana eskas

- **Erref:** OIA-082/033
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:58:11. **Bukatu:** 01:00:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:

Gaztetan lan asko eginak dira, eta, askotan, eskas eta gaizki janez. Eta hala ere, adin honetara iritsi dira. Lehenago, beren gurasoek taloa eta sagarra bakarrik izaten zuten jakitarako, eta gazta. Besazurtenak.

24. Abereak, ongi zainduta

- **Erref:** OIA-082/034
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 01:00:02. **Bukatu:** 01:02:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Lehengo zaharrek ilusio handia izaten zuten abereekin: asko apaintzen zituzten eta baita zaindu ere. Izerditzzen zirenean, mantekin estaltzen zituzten; bestela, gaixotu egiten ziren. "Geok ez genekiulako, geoztik ikasi ttugu guk e", "Ze ikusi, harta". Hika.

25. Norteko trenbiderako trabesak

- **Erref:** OIA-083/002
- **Iraupena:** 0:00:25. **Hasi:** 00:00:25. **Bukatu:** 00:00:50

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak
- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Lanbideak » Arotzak

Laburpena:

Mandazain lan gehiena egur-ikatzak garraiatzen egin du Domingok, baina Norteko trenbiderako trabesak garraiatzen ere aritu izan da. Bi metro eta erdikoak ziren eta mando bakoitzak bi garraiatzen zituen; bi aiekatan bana.

26. Norteko trenbideko trabes asko, Oiartzungoak

- **Erref:** OIA-083/004
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:01:00. **Bukatu:** 00:03:20

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak
- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Lanbideak » Arotzak

Laburpena:

Zaria ingurutik Norteko trenbiderako mila trabes baino gehiago atera izan dira. Uzpurura ateratzen zituzten mandoekin eta gero kamioietan jaisten zituzten. Haritzarekin egiten zituzten trabesak. Arbola moztu eta bertan egiten zituzten oholak, neurrira. Harpa.

27. Mendiko lana

- **Erref:** OIA-083/005
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:03:20. **Bukatu:** 00:04:50

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Lanbideak » Arotzak

Laburpena:

Norteko trenbiderako trabesak mendian bertan egiten ziren. Bi espeka jarri, bueltaka-bueltaka aldamera igo eta han moztu. Mandazainek handik errepideraino eramaten zituzten. Karga orekatzeko, harriak erabiltzen zituzten.

28. Mandoak gehiegi kargatuta

- **Erref:** OIA-083/007
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:05:50. **Bukatu:** 00:07:10

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Lanbideak » Arotzak

Laburpena:

Añarbe ingurutik Altzibarrera ere aritu izan dira tabloiketan, mandoekin. Idiekin ekarri behar ziren kargak ekarri zituzten mandoekin, eta txiki arraio egin ziren abereak.

29. Mandoa: garraiorako egokia

- **Erref:** OIA-083/009
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 00:07:45. **Bukatu:** 00:10:50

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Animaliari karga tamainan jartzen bazaio, asko aguantatzen du. Maxalengoek beti tamaina berean ibiltzen zituzten; ez zituzten behartzen. Mandoa jarrita egoten zen karga eramateko; berdin zuen zein karga mota jarri. Jaiegunetan ostikoka ibiltzen ziren, indarra nonbaitetik bota behar eta. Uhalaren atalak: aztal uhala, petralla, txintxa...

30. Animalien izenak

- **Erref:** OIA-083/010
- **Iraupena:** 0:02:40. **Hasi:** 00:10:50. **Bukatu:** 00:13:30

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Mandoek izena zuten: Pequeño, Rubio, Castaño, Niño, Cartucho, Moñongo... Baserriko animalia batzuei izena jartzen zaie, eta beste batzuei, ez. Behiei eta txakurrei, bai, esaterako, baina txerriei eta oiloiei, ez. Beren txakurra Crus da.

31. Xuxen ibiltzen den mandoa

- **Erref:** OIA-083/012
- **Iraupena:** 0:00:55. **Hasi:** 00:14:35. **Bukatu:** 00:15:30

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Mandoa 10 eta 20 urte bitarte bizitzen da, izan duen ibileraren arabera, asko behartu den edo ez. Xuxen ibiltzen den mandoa hilez gero, pena izaten da. Egur-ikatzaren salmenta jaitsi zenean, aitzak denak saldu behar izan zituen. Domingok geroztik eduki izan du mando bat: "mazkaketako ta iatzia kartzeko ta".

32. Aberea ongi ezagutzen

- **Erref:** OIA-083/013
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:15:30. **Bukatu:** 00:18:20

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Domingo mandazaina izaki, gerora ere eduki izan du hazienda handia: mandoa, behorra... Ongi ezagutzen ditu animaliak eta baita zaindu ere. "Ez ernai gelditzen ta geo nerbiosua ikarriya ta". "Tetanuak joko zattu". "Hainbeste denbun patu gabe eta nik eztakit zertako zauden zu".

33. Hazienda gobernatzen ikasten

- **Erref:** OIA-083/014
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:18:20. **Bukatu:** 00:21:10

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Pertsonak ez du berehala ikasten animaliak gobernatzen. Behiak gaixotzeko beldurrak, heiak itxita edukitzen zituzten, eta gero konturatu ziren bero hark berak gaixotzen zituela; errapeko mina jartzen zitzairen. Lehen, esnea galtzeko beldurrak, tira eta tira aritzen ziren errapeari, eta orain badakite behia ez bada jaisten ez zaiola esnerik egiten, jarri egiten dela. Gaur egun baserritarrak duen egoeraz.

34. Auzoetako tabernetan bazkaltzen

- **Erref:** OIA-083/016
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:21:40. **Bukatu:** 00:23:00

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:

<p>Mandazainak egun osoan aritzen ziren garraioan eta tokatzen ziren auzoan bazkaltzen zuten: Iturriotzen baziren, Disparatenean; Ergoien baziren, Tolaren... Tolareko aitonak, Migelek, laguntzen zion Domingori, oso mutil koskorra zela hasi baitzen mandoekin lanean. "Hortxe denak eroka ta zerrika denak hizketan".</p>

35. Pagota

- **Erref:** OIA-083/018
- **Iraupena:** 0:00:25. **Hasi:** 00:23:20. **Bukatu:** 00:23:45

Gaia(k):

- Euskara » Lexikoa
- Baserría » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Baserría » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua

Laburpena:

<p>Egur-ikatzaz gain, pagota ere garraiatzen zuten. Pagotik ateratako egur koskorra zen pagota, okindegietako labeetan erabiltzen zena.</p>

36. Maldizioka

- **Erref:** OIA-083/020
- **Iraupena:** 0:03:00. **Hasi:** 00:26:00. **Bukatu:** 00:29:00

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Baserría » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Leitzako Kaitanoren gainean. Mandazaina zen hura ere. Lotsakitan ibiltzen zen. Mandazain gehienak maldizioka ibiltzen omen ziren beren animaliekin. Zeraingo apaiza harritu egin zen Maxalengoek maldiziorik botatzen ez zutelako, eta sermoia egin zuen. "Maldizio huts-hutsa". Hika.

37. Ilintxa

- **Erref:** OIA-083/022
- **Iraupena:** 0:00:40. **Hasi:** 00:30:40. **Bukatu:** 00:31:20

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Euskara » Lexikoa

Laburpena:

Ilintxa: txondorrean erretzen ez zen egurra, baina oso ona sua pizteko, lehor-lehorra.

38. Mandoak zintzarriekin

- **Erref:** OIA-083/024
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:32:00. **Bukatu:** 00:33:00

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Mandoak zintzarriarekin ibiltzen zituzten: trillun-trallun. Deskuidoan mando bat askatzen bazen, zintzarria geldituz gero igarri egiten zioten; bestela, urrutira alde egin zezakeen. Hika.

39. Kontrabando kontuak

- **Erref:** OIA-083/026
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:33:40. **Bukatu:** 00:34:50

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Lanbideak » Polizia

Laburpena:

Kontrabando lanetan, ardiaren marraka egiten zuten abisua emateko. Domingok ikusten zituen kontrabando lanetan, baina bera ez da ibilia. Gogoan dauka batzuk harrapatu egin zituztela, baina, guardia zibila euskalduna izaki, barkatu egin zituen. Toki izenak.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2025-11-19

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com